

Greitosios medicinos pagalbos tarnybos administracijai

DĖL PROFESINĖS RIZIKOS VERTINIMO

2025 m. gruodžio 9 d.

Greitosios medicinos pagalbos tarnyboje veikiančių profesinių sąjungų Jungtinė atstovybė (toliau – **Jungtinė atstovybė**) šiuo raštu kreipiasi į Greitosios medicinos pagalbos tarnybos (toliau – **GMPT**) administraciją dėl GMPT darbuotojų profesinės rizikos vertinimo ataskaitoje nurodytų išvadų įgyvendinimo bei galiojančius teisės aktus atitinkančio profesinės rizikos vertinimo organizavimo.

Primintina, kad darbuotojų profesinės rizikos nustatymas ir tinkamas vertinimas yra labai svarbus veiksnys, užtikrinantis darbuotojų kasdienės veiklos saugumą, kylančių rizikų valdymą ir darbo kokybę. Akivaizdu, kad tik tinkamai atliktas profesinės rizikos vertinimas prasideda nuo galimų grėsmių, kylančių GMP darbuotojų darbo metu, suvokimo, jų masto ir paplitimo GMPT veikloje nustatymo, o taip pat tinkamų ir savalaikių rizikos valdymo priemonių parinkimo ir taikymo.

Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 40 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad darbuotojams turi būti sudaryta tokia darbo aplinka, kad joje nebūtų pavojingų ir (ar) kenksmingų veiksnių, keliančių susižalojimo ar kitokio sveikatos pakenkimo riziką, o jei tokia rizika yra, ji turi būti kuo mažesnė ir turi būti numatytos priemonės tokiai rizikai šalinti.

To paties įstatymo 39 straipsnio 3 dalyje nurodyta, kad profesinės rizikos vertinimą organizuoja darbdavys. Tuo atveju, kai įmonėje (nagrinėjamu atveju – GMPT) nėra kompetentingo personalo darbo vietoms ar objektams, kur turi būti vertinama rizika, nustatyti, rizikai tirti ir pagal tyrimo rezultatus nustatyti, šioms paslaugoms įmonė samdo įstaigas ar asmenis iš kitur. Darbo vietas ar objektus, kur turi būti įvertinta profesinė rizika, darbdaviui gali nurodyti darbo inspektorius.

2024 metais GMPT administracija organizavo profesinės rizikos vertinimą ir buvo surašyta Profesinės rizikos vertinimo ataskaita (toliau – **Ataskaita**). Šį vertinimą atliko GMPT darbuotojų saugos ir sveikatos specialistės Eglė Staivaitė ir Jolanta Birbalienė. Dėl Ataskaitos išsamumo ir atitikimo realiai situacijai ir galiojantiems teisės aktams tarp GMPT veikiančių profesinių sąjungų ir GMPT administracijos vyko daug diskusijų ir susirašinėjimo.

Jungtinė atstovybė, įvertindama tinkamo profesinės rizikos įvertinimo svarbą užtikrinant saugias ir sveikas darbuotojų darbo sąlygas, išsamiai išanalizavo Ataskaitos duomenis, Lietuvos Respublikos Valstybinės darbo inspekcijos prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos pateiktus išaiškinimus ir atsakymus dėl GMPT profesinės rizikos vertinimo bei atsižvelgdama į 2025 metais vykusį GMPT veikiančių profesinių sąjungų ir GMPT administracijos susirašinėjimą, šiuo raštu

teikia savo poziciją ir siūlymus dėl GMPT profesinės rizikos vertinimo bei darbuotojų tinkamų darbo sąlygų užtikrinimo.

1. Dėl Ataskaitos išvadų ir siūlymų įgyvendinimo.

Jungtinė atstovybė vertina GMPT administracijos pastangas organizuojant 2024 metais vykusį GMPT profesinės rizikos vertinimą ir mano, kad Ataskaitos parengimas yra pirmas žingsnis siekiant tinkamai įvertinti realias GMPT darbuotojų darbo sąlygas ir užtikrinti darbuotojų saugą ir sveikatą.

Jungtinės atstovybės manymu, 2024 metais atliktas profesinės rizikos vertinimas neviseškai atitiko teisės aktų reikalavimus ir nebuvo pilnas bei išsamus, tačiau GMPT privalo itin rimtai vertinti Ataskaitoje nustatytas rizikas (ypač nustatytas nepriimtinas rizikas) bei nedelsiant imtis būtinų veiksmų ir priemonių siekiant tokias rizikas mažinti ir šalinti.

Profesinės rizikos vertinimo bendrųjų nuostatų, patvirtintų Socialinės apsaugos ir darbo ministro bei sveikatos apsaugos ministro 2012 m. spalio 25 d. įsakymu Nr. A1-457/V-961 (toliau – **Bendrosios nuostatos**) (su pakeitimais ir papildymais) 3.7 punkte nurodyta:

„3.7. Nepriimtina rizika – rizika, su kuria negalima taikstyti, nesvarbu, kokia būtų su ja susijusios veiklos nauda.“

Bendrųjų nuostatų 17.1 punkte nustatyta, kad **esant nepriimtinais rizikai, nedelsiant imamasi priemonių rizikai šalinti ar mažinti arba tokie darbai ar gamybos procesai sustabdomi**, iki bus įgyvendintos rizikos šalinimo ar mažinimo priemonės. Jei rizikos sumažinti neįmanoma, dirbti toje darbo vietoje draudžiama.

Bendrųjų nuostatų 17.3 punktas **įpareigoja darbdavį po profesinės rizikos įvertinimo parengti rizikos šalinimo ar mažinimo priemonių planą, kuriame privalo būti:**

- 1) prioriteto tvarka surašomi rizikos veiksniai, jų šalinimo ir mažinimo priemonės,**
- 2) nurodyti darbuotojai, atsakingi už šių priemonių įgyvendinimą,**
- 3) nurodytas priemonių įgyvendinimo terminas,**
- 4) nurodytos skirtos lėšos ir numatoma rizikos šalinimo ir mažinimo priemonių vykdymo kontrolė.**

Pažymėtina, kad rizikos šalinimo ir mažinimo plane numatytų priemonių įgyvendinimo skuba turi būti proporcinga nustatytam rizikos dydžiui – kuo rizika didesnė, tuo skubiau turi būti imamasi priemonių jai šalinti ar mažinti.

Parengtas rizikos šalinimo ar mažinimo priemonių planas turi būti aptariamasis su darbuotojais ar darbuotojų atstovais ir koreguojamas atsižvelgiant į jų pastabas ar pasiūlymus.

Taigi, akivaizdu, kad galiojantys teisės aktai nustato ne tik darbdavio pareigą tinkamai įvertinti profesines rizikas, bet ir nedelsiant imtis priemonių, siekiant sumažinti ir pašalinti nustatytas rizikas. Į profesinių rizikų šalinimo plano rengimą privalo būti įtraukti darbuotojų atstovai (profesinės sąjungos).

Jungtinė atstovybė atkreipia dėmesį į tai, kad Ataskaitoje buvo konstatuota nemažai nepriimtinių rizikų:

- 1) daugybė nepriimtinių rizikų nurodyta Fizinių veiksnių tyrimo ataskaitoje (užfiksuotos net 37 nepriimtinos rizikos);
- 2) 4 nepriimtotos rizikos įvardintos Cheminių veiksnių tyrimo ataskaitoje;
- 3) pagrindinėje Ataskaitoje kaip nepriimtina įvardyta su paciento nešimu susijusi rizika.

Atsižvelgiant į Ataskaitoje nustatytas nepriimtinas rizikas bei bendrųjų nuostatų reikalavimus, **būtina kiek įmanoma operatyviau būtų parengtas ir pateiktas aptarimui su Jungtine atstovybe Ataskaitoje nurodytų nepriimtinių rizikų šalinimo ar mažinimo priemonių planas, kuriame prioriteto tvarka surašomi rizikos veiksniai, jų šalinimo ir mažinimo priemonės, darbuotojai, atsakingi už šių priemonių įgyvendinimą, priemonių įgyvendinimo terminas, skirtos lėšos ir numatoma rizikos šalinimo ir mažinimo priemonių vykdymo kontrolė.**

2. Dėl Ataskaitos išsamumo ir visų rizikų įvertinimo.

Jungtinė atstovybė atkreipia dėmesį, kad Bendrųjų nuostatų 9 punkte nustatyta:

*„9. Rizikos vertinimas atliekamas **visose darbo vietose (esančiose statinyje ar lauke, nuolatinėse, laikinose (įskaitant esančias kitose įmonėse), mobiliuose) ar kitose įmonės vietose, kur darbuotojas gali būti darbo laiku.** Atliekant rizikos vertinimą, darbdavys užtikrina įprastinę darbo ar technologinio proceso eigą, darbo priemonių naudojimą jų gamintojo nurodytomis sąlygomis. Vertinant riziką, atsižvelgiama į visų asmenų, esančių ar galinčių būti įmonėje, jos padaliniuose ar mobiliuose objektuose: nuolat ir laikinai dirbančių, atliekančių praktiką, komandiruotų asmenų, rangovų, subrangovų, trečiųjų asmenų bei lankytojų, veiklą.“*

Taigi, **darbdavys privalėjo užtikrinti, kad bus įvertintos rizikos visose aplinkose, kuriose tenka dirbti GMP brigadų ekipažams.** Akivaizdu, jog tik mažą dalį darbo laiko GMP brigados praleidžia GMP stotyse (t. y. iškvietimų laukimo ir poilsio patalpose). Daugiausiai ir darbo laiko, ir profesinių rizikų kyla būtent važiuojant GMP automobiliu bei esant pas pacientą arba įvykio vietoje.

Tačiau Ataskaitoje iš viso nebuvo vertintos profesinės rizikos, su kuriomis susiduriama įvykio vietoje, o rizikos, susijusios su vykimu GMP automobilyje vertintos labai siaurai ir paviršutiniškai (iš esmės vertintos tik vibracijos ir triukšmo rizikos).

Ataskaitoje visiškai nevertintos šios rizikos:

- 1) darbo lauke ekstremaliomis sąlygomis (dėl oro sąlygų ar technogeninių įvykių);
- 2) autoįvykių rizika vykstant į iškvietimą bei vežant pacientą į gydymo įstaigą;
- 3) fizinio smurto riziką dėl trečiųjų asmenų ar agresyvių pacientų veiksmų ir daugybė kitų rizikų, su kuriomis faktiškai kasdien susiduria vykstantys į iškvietimus GMP ekipažai.

Pažymėtina ir tai, kad nors Ataskaitoje su paciento nešimu susijusi rizika įvardinta kaip nepriimtina, tačiau nėra pateikta siūlymų dėl konkrečių priemonių, galinčių bent sumažinti tokią riziką įgyvendinimo. Ataskaitoje

apsiribota tik bendromis frazėmis: „Ergonominės rizikos neigiamam poveikiui sumažinti reikalingos organizacinės priemonės, tokios kaip galimybė laiku sulaukti pagalbos, kuomet reikia pernešti pacientą.“

Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad **Psichosocialinių rizikos veiksnių tyrimo ataskaitoje** pateikti tik darbuotojų apklausos rezultatai (kaip patys darbuotojai vertina streso priežastis), tačiau nurodytos **rizikos neįvertintos ir nepateikta jokių siūlymų dėl tokių rizikų mažinimo ar šalinimo**.

Taigi, **Ataskaitoje nėra įvertintos visos GMPT darbuotojų profesinės rizikos, nebuvo įvertintos visos realios darbuotojų darbo vietos, o pats vertinimas dažnai atliktas neišsamiai**. Todėl Jungtinė atstovybė kartu su šiuo raštu pateikia GMPT administracijai konkrečias pastabas ir siūlymus dėl Ataskaitos (**Priedas Nr. 1**), kurios turi būti įvertintos kartu su šiame rašte nurodytomis pastabomis.

3. Dėl profesinės rizikos vertinimo organizavimo bei vykdymo

Bendrųjų nuostatų 14 punkte nustatyta, kad rizikos vertinimas atliekamas šiais etapais:

- 1) parengiamieji darbai;
- 2) rizikos veiksnių tyrimas, rizikos dydžio nustatymas, sprendimo dėl rizikos priimtino priėmimas;
- 3) rizikos pašalinimas ar sumažinimas;
- 4) rizikos stebėjimas.

Siekiant tinkamai įvertinti organizacijoje esančias profesines rizikas, būtina atsakingai organizuoti ir įvykdyti visus rizikos vertinimo etapus.

Pažymėtina, kad rizikos veiksnių vertinimo parengiamųjų darbų etape turėjo būti atlikti šie veiksmai:

- 1) identifikuojami organizacijoje nuolat (kasdien), periodiškai ar nereguliariai pagal atskiras užduotis atliekami darbai, procesai ar vietos, galinčios kelti pavojų darbuotojų saugai ir sveikatai;
- 2) identifikuojami esami ir galimi rizikos veiksniai ir pavojingos situacijos, susijusios su kiekvienu atliekamu darbu, gamybos procesu ar vieta įmonėje;
- 3) nustatomi darbuotojai, kuriems kyla pavojus dėl jų ar kitų asmenų veiklos. Ypatingas dėmesys skiriamas darbuotojams, kuriems gali grėsti didesnė rizika (riboto darbingumo asmenys, asmenys iki aštuoniolikos metų, nėščios, neseniai pagimdžiusios ar krūtimi maitinančios darbuotojos, sergantys profesinėmis ligomis, naujai priimti į darbą darbuotojai ir kt.);
- 4) surenkama informacija apie organizacijoje įvykusius nelaimingus atsitikimus, profesines ligas, profilaktinius sveikatos patikrinimus, darbuotojų sergamumą, anksčiau atliktą rizikos vertinimą;
- 5) sudaromas rizikos vertinimo darbų planas, kuriame nurodomi rizikos vertinimo darbai, rizikos vertinimo objektai, įvykdymo terminai ir atsakingi darbuotojai, kurį patvirtina darbdaviui atstovaujantis asmuo ar jo įgaliotas asmuo. Rizikos vertinimo darbų plane numatomi ir žinomos rizikos, kuri kyla ar gali kilti mobiliose ar laikinose darbo vietose, vertinimo darbai.

Tačiau iš Ataskaitos turinio galima daryti išvadą, kad parengiamieji veiksmai nebuvo atlikti arba jų atlikimas buvo tik formaliai imituotas. Todėl **būtina yra organizuoti naują išsamesnį ir tinkamai vykdomą profesinių rizikų vertinimą, kuriame nuo pat pirmo etapo dalyvautų ir darbuotojų atstovai**.

4. Dėl profesinių sąjungų ir darbuotojų atstovų saugai ir sveikatai

Svarbu pažymėti, kad atliekant 2024 metų profesinės rizikos veiksnių vertinimą į šį procesą visiškai nebuvo įtraukti darbuotojų atstovai.

Bendrųjų nuostatų 10 punkte aiškiai nurodyta, kad rizikos vertinimas atliekamas dalyvaujant darbuotojams ar **jų atstovams**, darbuotojų atstovams saugai ir sveikatai.

Taigi, į rizikos vertinimą darbdavys privalo įtraukti ir darbuotojų atstovus (t. y. GMPT veikiančias profesines sąjungas). Be to, svarbus vaidmuo turi atitekti ir darbuotojų atstovams saugai ir sveikatai.

Atkreiptinas dėmesys, kad neužtikrinus darbuotojų atstovų dalyvavimą atliekant rizikos veiksnių vertinimą, tokio vertinimo rezultatai negali būti laikomi teisėtais ir išsamiais.

Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo (toliau – **Įstatymas**) 13 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad darbdaviui atstovaujantis asmuo, darbdavio įgalioti asmenys privalo informuoti darbuotojus ir su jais konsultuotis visais darbuotojų saugos ir sveikatos būklės ir jos gerinimo planavimo, priemonių organizavimo, jų įgyvendinimo ir kontrolės klausimais. Šiuo tikslu renkami darbuotojų atstovai saugai ir sveikatai ir steigiami darbuotojų saugos ir sveikatos komitetai.

Įstatymo 13 straipsnio 3 dalyje nurodyta, kad jeigu darbovietėje yra kelios darbdavio lygmeniu veikiančios profesinės sąjungos, jų narių išrinkta profesinė sąjunga arba jungtinė profesinių sąjungų atstovybė organizacijos darbuotojų kolektyvo susirinkime organizuoja darbuotojų atstovų saugai ir sveikatai rinkimus.

Taigi, Įstatymas numato, kad darbuotojų atstovai saugai ir sveikatai turi būti išrinkti viso darbuotojų kolektyvo susirinkime. Tokiame susirinkime turi būti sudaryta galimybė dalyvauti visiems GMPT darbuotojams.

Atsižvelgiant į tokį darbuotojų atstovų saugai ir sveikatai rinkimų organizavimo reglamentavimą bei įvertinat aplinkybę, jog GMPT veikia nemažai atskirų profesinių sąjungų, akivaizdu, kad **siekiant tinkamai organizuoti tokius rinkimus būtinas glaudus Jungtinės atstovybės bei GMPT administracijos bendradarbiavimas.**

Jungtinė atstovybė yra pasirengusi artimiausiu metu sudalyvauti susitikime su GMPT vadovybe ir aptarti darbuotojų atstovų saugai ir sveikatai rinkimų organizavimą (aptarti tokių atstovų reikiamą skaičių, rinkimų tvarką ir galimą datą, kandidatų iškelimo tvarką (Jungtinė atstovybė yra pasirengusi pateikti savo siūlymus dėl konkrečių kandidatų) bei rinkimų rezultatų nustatymo tvarką).

IŠVADOS

Jungtinė atstovybė, atsižvelgdama į šiame rašte nurodytas aplinkybes, pabrėžia, kad:

- 1. 2024 metais atliktas Profesinės rizikos vertinimas yra nepilnas ir neišsamus, tačiau į Ataskaitoje nurodytus įvertinimus turi būti atsižvelgta.**
- 2. GMPT privalo užtikrinti rizikos šalinimo ar mažinimo priemonių plano (remiantis Ataskaita) parengimą bei įgyvendinimą. Toks planas turi būti suderintas su Jungtine atstovybe (darbuotojų atstovais).**
- 3. 2026 metais būtina organizuoti naują profesinės rizikos vertinimą, kuris turi būti atliktas laikantis visų galiojančiuose teisės aktuose nustatytų reikalavimų, pasitelkiant kompetentingus išorinius profesinės rizikos vertinimo specialistus. Atliekant naują profesinės rizikos vertinimą turi būti atsižvelgta į šiame rašte nurodytas pastabas ir pasiūlymus bei įvertinta Priede Nr. 1 pateikta informacija.**
- 4. Jungtinė atstovybė kviečia GMPT vadovybę artimiausiu metu organizuoti susitikimą dėl darbuotojų atstovų saugai ir sveikatai rinkimų organizavimo.**

Tikimės, kad šiame rašte keliami klausimai bus išsamiai išnagrinėti. Viliamės operatyvių sprendimų, kadangi keliamas klausimas susijęs su GMP darbuotojų profesinėmis rizikomis, jų gerove, sveikata bei gyvybe.

PRIDEDAMA:

1. Siūlymai ir pastabos dėl 2024 m. Profesinės rizikos ataskaitos.

Pagarbiai

Greitosios medicinos pagalbos tarnyboje
veikiančių profesinių sąjungų
Jungtinės atstovybės veiklos koordinatorius
Greitosios medicinos pagalbos
profesinės sąjungos „Solidarumas“
pirmininkė

Jolanta Keburienė